

Klar for Kunnskapsløftet?

Taler
Øystein Djupedal

Dato
11 mai 2006

Sted
NTNU, Trondheim

Omstendigheter
Norsk konferanse om utdanning og læring (NKUL)

- 1 Takk for invitasjonen. Det er en glede for meg å være til stede her på årets utgave
av NKUL. Årets konferanse er den 12. i rekken, og det er imponerende å se den
tilslutning konferansen har fått. Jeg har latt meg fortelle at det i år er over 900
deltakere. Det tyder på at arrangørene har lyktes å skape en attraktiv møteplass
5 og at årets tema - Kunnskapsløftet - har fanget manges interesse.

- Kunnskapsløftet vil være en realitet om få måneder. Når norske skoleelever i
august vandrer inn gjennom skolenes porter er de med på norsk
utdanningshistorie ved at en av våre største utdanningsreformer noensinne
10 settes ut i livet.

- Før jeg sier noe om hvor vi står i arbeidet med å sjøsette Kunnskapsløftet vil jeg
si noen ord om det grunnlag regjeringen har tuftet den nye
kunnskapspolitikken på.
15

- Oppvekst, utdanning og kunnskap er blant regjeringens aller viktigste
satsingsområder. Utdanning og kunnskap må være tilgjengelig for alle, slik at vi,
som nasjon og enkeltmennesker, kan skape nye muligheter. Etter mitt syn er det
særlig på dette politikkområdet vi står overfor dagens og framtidens
20 utfordringer. Utfordringer som vi skal møte med energi og optimisme.

- Økonomien blir i større og større grad kunnskapsbasert og globalisert. Det er
konkurranse på mange områder. Alle jakter på de "lure løsningene", som er
innovasjons- og kunnskapsbaserte og forutsetter høy kompetanse og effektiv
25 organisering. I denne situasjonen er kunnskap blitt den viktigste ressursen.

Hva kjennetegner så dagens globaliserte kunnskap?

30 - Den er mobil og blir delt av mange

- Den kan ikke skjules, og den lever i individene. Individene flytter til nye steder, nye utdannings-institusjoner, nye arbeidsplasser, nye land.

35 Utdanning er blitt en viktig internasjonal handelsvare.

Kommunikasjonsteknologien har opphevet gamle grenser og stengsler.

Utdanning og kompetanseheving er blitt de viktigste virkemidler når det gjelder utvikling av økonomien. I Norge regner vi med at humankapitalen utgjør 80 % av nasjonalformuen.

40

Dette har konsekvenser for kompetansen som blir etterspurt. Den omfatter:

- Evne til å gjennomføre både "avlæring" og "nylæring" - dvs. livslang læring

45 - Evne til å ta i bruk det en lærer og utvikle nye organisasjons- og arbeidsformer.

- Evne til å orientere seg i kunnskapssamfunnet.

Hva betyr dette for skolen? Jeg er helt sikker på at vi er helt enige om at elevene skal huske sine fag med gode minner, med respekt og positive holdninger, med nysgjerrighet og interesse intakt, ha lyst til å trenge dypere og til å forstå mer.

50

Jeg tror at det er mulig å oppnå dette, fordi det mest naturlige for et menneske er å lære. Dersom elevene, med sine erfaringer, interesser, verdier, følte behov og framtidsplaner, får møte faglige utfordringer og kompetente lærere er jeg sikker på at det er mulig å forløse og forsterke den læringskapasiteten som fins i hvert menneske.

55

Vi må spille på lag med partene i arbeidslivet, og da kan vi finne frem til bedre tilpassede løsninger også for de ungdommene som i dag ikke mestrer skolen.

60

Vi viderefører og forsterker Kunnskapsløftet, både tidsplan og hovedlinjer, men vi gjør noen viktige endringer.

65 - Annet fremmedspråk skal ikke være obligatorisk i grunnskolen.

- Vi vil vurdere ordningene for generell studiekompetanse.

70 Jeg er klar over at mange, særlig innenfor videregående opplæring, er opptatt av dette spørsmålet, og vil kommentere det nærmere. La meg med en gang fastslå at vår hensikt ikke er å fjerne alle kvalitetskrav for å bli tatt opp til høyere utdanning. Det vi ønsker, er å legge til rette for at personer som er motivert og faktisk kvalifisert, skal kunne bli tatt opp til høyere utdanning, uten å ha
75 generell studiekompetanse.

En slik ordning har vi allerede i dag ved at personer som er over 25 år, kan bli tatt opp gjennom realkompetansevurdering. Det vi ønsker å få nærmere vurdert og belyst, er muligheten for å gå fra fullført yrkesutdanning til høyere
80 utdanning innenfor et beslektet fagområde, den såkalte Y-veien (Yrkesfaglig Videregående til ElektroIngeniør). Her er det gjort forsøk med gode resultat. Disse studentene klarer seg jevnt over bedre enn ordinære studenter i sammenlignende fag. For tiden gjennomføres det et utredningsarbeid i departementet. Hele saken skal ut på høring før det blir fattet vedtak i saken.
85 Men la meg gjenta: Målsettingen er at motiverte og talentfulle ungdommer ikke skal møte unødige formelle hindringer for videre utdanning. Målsettingen er ikke å svekke kvaliteten på studentene.

Andre tiltak for å styrke opplæringen er:

90 - Vi vil tilføre ressurser i skolen til økt lærertetthet og økt timetall i grunnskolen.

- Vi vil gi gratis læremidler, også i videregående opplæring. Regjeringen kommer
95 i nær fremtid til å ta stilling til hvilken modell som skal gjelde for denne satsingen.

Hele spørsmålet om framtiden til de nasjonale prøvene er nå vurdert.

100 For prøvene i framtiden har regjeringen bestemt at det utarbeides nasjonale prøver i regning og i lesing på norsk og engelsk at prøvene avholdes om høsten i 5. og 8. trinn med utgangspunkt i kompetanse-målene for henholdsvis 4. og 7. trinn.

105 Nasjonale prøver på andre klassetrinn i grunnopplæringen vurderes på grunnlag

av erfaringene med disse prøvene at prøvene gjennomføres så snart det er faglig forsvarlig, med sikte på 2007 at det innføres obligatoriske diagnostiske prøver/kartleggingsprøver i lesing og regning for 2. og 3. klassetrinn fra skoleåret 2006-07, og prøver i skriving (på engelsk og norsk) for et nasjonalt representativt utvalg elever i grunnskolen

Når det gjelder prøveresultatene i 2005, er det bestemt at resultatene fra de nasjonale prøvene 2005 i lesing på norsk og engelsk og i matematikk på 4., 7. og 10. trinn offentliggjøres på kommune-/fylkesnivå og nasjonalt nivå.

Data på skolenivå gjøres bare tilgjengelig for skolene selv og for kommunen/fylket de tilhører. Skoleporten.no vil bli tilpasset den nye situasjonen.

Et område som opptar meg sterkt, er det store frafallet vi har i videregående opplæring. På de studieforbereidende studieretningene er gjennomføringsgraden på normal tid i underkant av 85 prosent, mens den på de yrkesfaglige studieretningene er ca. 56 prosent.

Vi må derfor satse på å bedre gjennomføringen i videregående, særlig på yrkesfag. Fag- og yrkesopplæringen må bli bedre. Derfor har jeg, i samarbeid med partene i arbeidslivet, satt ned en hurtigarbeidende og bredt sammensatt arbeidsgruppe som skal foreta en gjennomgang av blant annet årsakene til frafall.

Men vi må heller ikke glemme voksnes kompetanse. Internasjonale studier av voksnes basiskompetanse viser en entydig og meget sterk sammenheng mellom utdanning og kompetanse på den ene siden, og inkludering i arbeidsmarkedet på den andre. Voksne med svak basiskompetanse har høy risiko for utstøting til uføretrygd. Årlig utbetales nærmere 100 mrd. kroner i trygd i forbindelse med ufrivillig arbeidsfravær. Det er omtrent like som vi bruker på utdanning i Norge. Ved å satse på kunnskap bidrar vi til å vri mer av midlene fra trygdeutbetalinger til fremtidsrettet virksomhet, både for den enkelte og for samfunnet som helhet.

Hvordan kan vi så sørge for at alle får tilstrekkelig kompetanse?

- Vi vet at det norske utdanningssystemet produserer for store forskjeller

- Vi har en systematisk skjevfordeling av kunnskap og kompetanse, som dessverre også henger sammen med elevenes sosiale bakgrunn

- 150 - For å hindre utstøting må utdanningssystemet bli flinkere til å fange opp elever som har lavt utdannede foreldre, herunder elever med innvandrerbakgrunn

Dette er også bakgrunnen for at vi nå har startet et arbeid med en stortingsmelding om utdanning som verktøy for sosial utjevning. Meldingen skal ferdigstilles i løpet av høsten. Meldingen vil ha en analyse av hvordan
155 ulikhet oppstår, videreføres og forsterkes i de ulike delene i utdanningssystemet. Analysedelen vil legge grunnlag for forslag til strategier og tiltak.

Et annet område jeg er sterkt opptatt av, er vår manglende kompetanse på
160 realfag. Vi ser svært alvorlig på at utdanningen i realfag har hatt en svekkelse de siste 20 årene med svak rekruttering til høyere utdanning og arbeidsliv. Derfor styrker vi realfagene. Den langsiktige negative utviklingen skal møtes med tiltak som gjelder hele kunnskapskjeden; fra barnehage og grunnskole til forskning og næringsliv. Elevene må få en utdanning i realfag som både skaper interesse og
165 har høy kvalitet. Vi har fått nye læreplaner, timetallet i matematikk er blitt økt i videregående opplæring og på barnetrinnet.

Det hjelper ikke å bare øke kvantiteten. Skal dette gi bedre opplæring som engasjerer og motiverer, må også kvaliteten bli bedre. Vi trenger kompetente og
170 inspirerte lærere som både kan sitt fag og som kan formidle det med entusiasme til elevene. I statsbudsjettet har vi for 2006 satt av 600 millioner kroner til etter- og videreutdanning av lærere. Matematikk, fysikk og kjemi er blant de prioriterte fagene.

175 Nærings- og arbeidslivet har store interesser i satsing på realfag. Bedre samarbeid mellom utdanning og arbeidsliv vil føre til økt motivasjon for elevene, gjøre fagene mer virkelighetsnære og på den måten bedre rekrutteringen.

Noen ganger møter jeg påstander om at vi ikke er opptatt av kunnskap i skolen.
180 At vi har en uklar filosofi om skolen som en slags varmetue, og at vi faktisk er villige til å bruke milliarder av kroner på dette.

La meg derfor slå fast: Skolens primære oppgave er læring og

185 kunnskapsutvikling. Gjennom faglig arbeid er det mulig å få både kunnskaper og lære samarbeid og regler for akseptabel framferd. Disse tingene har aldri stått i motsetning til hverandre.

Da vi overtok etter den forrige regjeringen i fjor høst hadde bevilgningene til IKT-satsing, blant annet gjennom Program for Digital Kompetanse, blitt 190 kraftig redusert. Dette ønsket vi å gjøre noe med. Vi varslet derfor i Soria Moria-erklæringen at vi ønsket å snu denne negative utviklingen.

Vi har klare ambisjoner på IKT-området. Dette vil jeg komme tilbake til, men la 195 meg først si litt om hva vi vet om rikets tilstand på IKT-området.

En av de store utfordringene på IKT-området er de digitale skillene vi ser i grunnskolen. Jeg er betenkt over at skillene er så store. Fortsatt finnes det grunnskoler uten Internett overhodet, og vi kan ikke være bekjent av at ikke mer 200 enn omtrent en tredjedel av barneskolene og de kombinerte skolene har ISDN-forbindelse. Denne regjeringen har satt den digitale allemannsretten på kartet, og regjeringen er innstilt på å gjøre et løft for å sikre at de som bor i de ytterste områdene skal få tilgang til bredbånd for å kunne ta del i den digitale samfunnsutviklingen.

205 Situasjonen i grunnskolen når det gjelder tilgang til PCer er den samme som når det gjelder bredbånd. Utdanningsdirektoratets kartlegging fra i fjor - basert på tall fra 2004, viser at forskjellene er alt for store til at vi kan slå oss til ro med det.

210 Utdanningsdirektoratet har utredet tiltak for hvordan vi kan bedre situasjonen, og regjeringen kommer til å ha et kontinuerlig fokus på dette området fremover. Noen har oppfattet meg dit hen at jeg ønsker å innføre minstestandarder for PC-tetthet i skolen. Det er etter min mening et blindspor, og jeg har ingen 215 planer om å innføre noe slikt.

Mange har forsøkt å etablere klare sammenhenger mellom det vi investerer i IKT i form av utstyr og kompetanse på den ene side og det vi får igjen i form av bedre læringsutbytte og bedre læringsstrategier. Dette er ikke noen enkelt øvelse. 220 Det er mange forhold som påvirker kvaliteten i læringsarbeidet, og det er vanskelig å isolere IKTs effekt på kvaliteten i opplæringen.

225 Noen studier mener å kunne påvise positive sammenhenger, mens andre studier trekker i motsatt retning eller ender opp med relativt forsiktige utsagn.

230 Den fellesnordiske studien E-Learning Nordic ble nylig ferdig. Studien er gjennomført på oppdrag fra utdanningsmyndigheter i Norge, Sverige, Danmark og Finland og tar for seg hvordan elever, lærere, foreldre og skoleledere opplever effekten av IKT.

Hva forteller så rapporten oss?

235 - Lærerne vurderer at IKT har størst effekt på de faglige prestasjonene. IKT oppleves å ha positiv innvirkning på grunnleggende ferdigheter som lesing og skriving.

240 - IKT oppfattes av lærerne som et verdifullt redskap for å understøtte differensiering. E-Learning Nordic viser at størstedelen av lærerne opplever at IKT har en positiv effekt for både faglig sterke og faglig svake elever.

245 - Lærere som opplever noe effekt av IKT, utgjør den største gruppen, og representerer nesten halvparten av lærerne. 30 prosent av lærerne opplever stor positiv effekt av IKT, mens de lærerne som opplever ingen effekt av IKT utgjør den minste gruppen (23%). Det overveiende flertallet av lærerne opplever altså en positiv effekt av IKT på elevenes prestasjoner, samt på undervisningssituasjonen.

250 - Undersøkelsen viser også at en relativt liten andel av lærerne oppgir at kompetanseutviklingstiltak de har deltatt på har hatt noen substansiell innvirkning på deres kompetanse i bruk av IKT. Dette er et tankekors når omtrent to tredjedeler av de spurte lærerne oppgir at de har deltatt i en eller form for kompetanseutvikling de siste tre årene.

255 Utdanningsdirektoratet har nylig publisert en rapport om digitale læringsplattformer, eller "LMS" som dere sier på stammespråket. Rapporten er utarbeidet på bestilling fra Kunnskapsdepartementet. Målet med rapporten er å sette søkelyset på om og hvordan læringsplattformer bidrar til kvalitet i opplæringen.

260

La meg gjengi noen av rapportens hovedkonklusjoner:

265 - Digitale læringsplattformer har vært og er en viktig katalysator for skolenes IKT-satsing og utviklingen av den digitale kompetansen.

270 - LMS-anskaffelse er ikke identisk med å satse på IKT, men må inngå som én del av en strategisk satsing på IKT som bidrar til skolens pedagogiske og organisatoriske utvikling.

275 - Bedre pedagogisk utnytting av LMS-ene fordrer bedre tilgang på og muligheter for deling av digitalt innhold.

275 - Interoperabilitet mellom LMS-ene er en nødvendig forutsetning for at digitalt innhold kan flyttes og deles.

280 - Læringsresultatene påvirkes i hovedsak positivt ved LMS-bruk gitt at teknologien benyttes for å styrke utfordringer knyttet til tilpasset opplæring.

280 Hva betyr så dette i klartekst? La meg trekke frem følgende punkter:

1. Læringsplattformer har betydd mye for digitalisering av norsk skole, og det kommer de til å gjøre også i tiden som kommer.

285 2. Den pedagogiske gevinsten ved investeringer i teknologi krever hardt arbeid. Det gjelder også for læringsplattformer.

290 3. For noen skoler vil andre løsninger enn læringsplattformer være det beste. Her snakker vi om innovative skoler som trenger andre løsninger. Regjeringen vil utvikle en fokusert politikk for åpne standarder, åpen kildekode og tjenesteorientert arkitektur. Dette kommer vi tilbake til i Stortingsmeldingen om IKT-politikken til høsten.

295 Mange som har barn eller på annen måte kjenner til skolen, vet at både elever og ansatte er en krevende gruppe å holde rede på, særlig når ulike IKT-løsninger skal spille sammen - noe som ofte krever mer enn ett passord. Her er forenklingspotensialet stort. I årets statsbudsjett skrev vi at vi vil legge til rette for en identitetsforvaltning for sektoren som bygger på FEIDE-prosjektet og den statlige PKI-løsningen eID.

300

Hva er så FEIDE? FEIDE er et nasjonalt tiltak for enhetlig identitetsforvaltning i utdanningssektoren. Det er en sterk vekst i antall digitale ressurser og tjenester som baserer seg på elektronisk tilgangskontroll. Sikker identifisering av lærere og elever er nødvendig for å gi riktig tilgang til digitale ressurser og tjenester. FEIDE lar personer tilknyttet norske utdanningsinstitusjoner identifisere seg via en felles innloggingstjeneste.

I praksis innebærer dette at det skal bli enklere å bekrefte hvem personer er og hvilke tilgangsrettigheter de har uten en flora av passord å holde styr på!

Vi ser nå en digital infrastruktur for læring vokse frem. Utviklingen i videregående opplæring er en god illustrasjon på dette. Stadig flere fylker går inn på ordninger som sikrer bærbar PCer til alle elever, og langt de fleste av skolene bruker i dag digitale læringsplattformer.

Dette er et godt utgangspunkt, men vi må ikke glemme innholdsbiten i dette.

Opplæring og utdanning skal forberede elever og studenter på aktiv og kvalifisert deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. I så måte er det viktig at utdanningen speiler samfunnet rundt sektoren. Samfunnet har i økende grad blitt et "digitalt rom" med sterk utbredelse av teknologi i de aller fleste yrker og i den private sfære. Særlig barn og unges verden er digital.

En vellykket integrering av grunnleggende digitale ferdigheter i de nye læreplanene forutsetter et rikt tilfang av digitale læringsressurser og kunnskapskilder.

Et viktig prinsipp i de nye læreplanene er prinsippet om metodefrihet. Læreplanene skal ikke legge bestemte føringer på lærernes valg av undervisningsmetoder. For å realisere prinsippet om metodefrihet er det viktig å sikre at lærerne i sin pedagogiske praksis kan treffe reelle valg mellom ulike arbeidsformer, læringsressurser og vurderingsformer.

Tilgangen til digitale læringsressurser er ikke god nok i dag til å tilby reell valgfrihet på læremiddelområdet. Dette ønsker vi å gjøre noe med.

Hva har skal vi så konkret gjøre?

På læremiddelområdet har vi i Soria Moria-erklæringen sagt at vi ønsker å innføre gratis læremidler i videregående opplæring. Dette vil være et stort løft på læremiddelområdet og betyr mye for å endre praksis på dette området. Den digitale infrastruktur utvikler seg raskt i videregående opplæring gjennom at stadig flere fylker går inn på ordninger med bærbare PCer til elevene. Nesten 100 % av landets videregående skoler har digitale læringsplattformer, og det er viktig å utnytte den digitale infrastrukturen til å ta i bruk digitale læringsressurser der dette gir gevinst. Ressursene kan supplere andre læremidler, eller de kan i noen tilfeller være selvstendige løsninger. For små fag i videregående skole kan dette være en god løsning.

Departementet har for lengst annonsert at vi skal ut med en strategi for digitale læringsressurser. Når vi har holdt denne igjen henger det sammen med at vi først må få på plass modellen for gratis læremidler i videregående opplæring.

Strategien vil bli lansert senere i vår, men jeg ser for meg at vi må prioritere fire områder:

1. Stimulering av etterspørsel. Hovedprinsippet om at utviklingen av etterspørsel skal styre utviklingen ligger fast. Innføring av gratis læremidler i videregående vil utvilsomt bety mye for å trigge etterspørselen. Et annet område som vi må komme tilbake til er behovet for å gjøre Nasjonalarven tilgjengelig på nett. Det er et av målene i eNorge 2009, og vi arbeider med å knytte dette målet til våre øvrige strategier på dette området.

2. Vurderings- og arbeidsformer virker styrende på den pedagogiske praksis. Digitale vurderingsformer må utvikles bedre enn vi ser i dag. Vi vil se nærmere på hvordan vi kan utvikle digitale mapper som verktøy i undervisning og læring.

3. Juridisk, organisatorisk og teknologisk tilrettelegging er nødvendig for å løse utfordringer knyttet til opphavsrett, standardiseringsmessige spørsmål og forretningsmodeller for digitale læringsressurser.

4. Tiltak innenfor høyere utdanning og rettet mot voksnes læring er viktig for å følge opp visjonen om digital kompetanse for alle.

Ungdommens digitale kultur - "de digitalt innfødtes kultur" - skal møte skolens

380 kultur for læring. Dette er et spennende og utfordrende møte. Jeg gleder meg til
å jobbe videre for å gjøre dette møtet til et fruktbart og gjensidig berikende
møte.

Takk for oppmerksomheten og lykke til!

385

Kilde

<http://odin.dep.no/kd/norsk/aktuelt/taler/minister/070021-090053/dok-bn.html>

Emner

Innlegg, Utdanning

390

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/klar-for-kunnskapsloftet>

395

400

405

410

415